

NORDISKA SPRÅK

Danska är ett nordiskt språk som är officiellt språk i Danmark och modersmål för flertalet danska medborgare. Danska har många dialekter vilket tydligt märks då det är lätt att höra vilken del av Danmark en dansktalande person kommer ifrån. Riksdanska (*rigsdansk*) är det officiellt erkända språket, som används i TV, radio och i undervisning. Uttalet av riksdanska ligger nära de dialekter som talas på Själland.

Danskan, som tillhör de östnordiska språken, är nära besläktat med svenskan och norskan. Skrivna danska är lätt att förstå av såväl svenskar som norrmän, där ca 90 procent av orden är igenkännbara med små stavningsskillnader. Talad danska är ofta svårare att förstå för svenskar på grund av den snabba uttalsutveckling som danskan haft under 1900-talet.

Danskan har utvecklats från det gemensamma nordiska språket urnordiska, som talades fram till vikingatiden i nuvarande Danmark, Norge och Sverige. Med vikingatiden utvecklades dialektskillnader inom urnordiskan, och danernas tungomål dominerade i de av vikingarna i västerled ockuperade områdena, såsom Färöarna, Grönland, Island, Normandie och Danelagen i England. I England kom det danska tungomålet att påverka den framväxande engelskan i så hög grad att många ord i modern engelska har sitt ursprung i skandinaviskan. Språket under vikingatiden är känt från runinskrifter och kallas av den anledningen ofta för rundanska.

NÅGRA FAKTA OM DANSKT UTTAL

1. **g, k** och **sk** i början av ord uttalas med hårt g och k (som i svenska gata, kort)
2. **r** är liknande det skånska. I ord med rd, såsom bord, är d vanligen stumt (uttal: bor). Efter vokal uttalas r som ett vokalljud, liknande å eller a, t.ex. smør (uttal: smö-a), mor (uttal: mo-a).
3. d efter l och n är vanligen stumt; t.ex. kalde, kvinde (uttal: kvinde).
4. d efter vokal uttalas mjukt, något liknande slutljudet i engelska with (ex. gade).
5. **g efter vokal** uttalas oftast "mjukt" d.v.s. antingen som ett slags j eller som något i stil med danskt (eller tyskt) u (bakre delen av tungan höjs mot gommen), ex. læge (= läkare), med j-aktigt g.
6. **kk, pp** och **tt** inuti ord uttalas: kk=g, pp=b, tt=d;
7. **skj** och **stj** uttalas med varje ljud för sig: skjorte (uttal: sgjårde) stjerne (uttal: sdjärne).
8. **g efter i** och **u** är oftast stumt: pige, uge (= vecka, uttal: oe)
9. **Långt a** uttalas i regel inte "mörkt" som i svenskan, utan med en dragning åt ä: gade.
10. **u** uttalas, när det är långt, närmast som svenska o i bo, t.ex. uge.
11. **eg** och **øg** uttalas närmast som aj, åj: regn, røg.

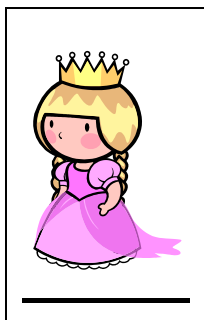
RÄKNEORD

Räkneord som t ex 22, 34 bildas i danskan på samma sätt som i tyskan, alltså: to og tyve (22), fire og tredive (34). Detta kan lätt leda till missförstånd. Vårt uttryck en och tretti (1:30 kr) uppfattas av en dansk lätt som "en og tredive", d.v.s. 31. Om man inte vill bli missförstådd bör man därför säga "en krona och tretti öre".

Danska "tyve" betyder 20. De danska orden för 60 och 80 är egentligen bildade genom multiplikation med "tyve". Tar man "tyve" tre gånger får man danska "tresindstye" (sind är ett gammalt ord för gånger), förkortat till "tres" (60). 80 är fyra gånger "tyve", danska "firsindstye" förkortat till "firs". Tar man 20 tre gånger, men den tredje gången endast ett halvt tjugotal (alltså 2 x 20 och därtill 10), så får man det danska ordet för 50: "halvtreds(indstye)". På samma sätt bildas det danska ordet för 70: "halvfjerds(indstye)", d.v.s. 4 gånger 20, men den fjärdegången endast halv. Likaså halvfems(indstye) = 90. Märk dock att "fyrretyve" betyder 40.

Danska räkneord

2 to	21, 22 en og tyve, to og tyve o.s.v.
7 syv	30 tredive (uttal: trädve)
8 otte (uttal: åde)	40 fyrre (uttal med ö)
16 seksten (uttal: saisdn)	50 halvtreds (uttal: haltress')
17 sytten (uttal: södn')	60 tres'
18 atten	70 halvfjerds (uttal: halfjärs')
20 tyve	80 firs
	90 halvfems' (v uttalas inte)

Prinsessen på ærten

Der var en gang en prins. Han ville have sig en prinsesse, men det skulle være en rigtig prinsesse. Så rejste han hele verden rundt for at finde sådan en, men alle vegne var der noget i vejen. Prinsesser var der nok af, men om det var rigtige prinsesser, kunne han ikke ganske komme efter; altid var der noget, som ikke var så rigtigt. Så kom han da hjem igen og var så bedrøvet, for han ville så gerne have en virkelig prinsesse.

En aften blev det da et frygteligt vejr. Det lynede og tordnede, regnen skyllede ned, det var ganske forskrækkeligt! Så bankede det på byens port, og den gamle konge gik hen at lukke op.

Det var en prinsesse, som stod udenfor. Men Gud, hvor hun så ud af regnen og det onde vejr! Vandet løb ned ad hendes hår og hendes klæder, og det løb ind ad næsen på skoen og ud ad hælen, og så sagde hun, at hun var en virkelig prinsesse.

"Ja, det skal vi nok få at vide!" tænkte den gamle dronning, men hun sagde ikke noget, gik ind i sovekammeret, tog alle sengeklæderne af og lagde en ært på bunden af sengen, derpå tog hun tyve madrasser, lagde dem oven på ærten og så endnu tyve edderdunsdyner oven på madrasserne.

Der skulle nu prinsessen ligge om natten.

Om morgenen spurgte de hende, hvordan hun havde sovet.

"O, forskrækkelig slet!" sagde prinsessen, "jeg har næsten ikke lukket mine øjne den hele nat! Gud ved, hvad der har været i sengen? Jeg har

ligget på noget hårdt, så jeg er ganske brun og blå over min hele krop!
Det er ganske forskrækkeligt!"

Så kunne de se, at det var en rigtig prinsesse, da hun gennem de tyve madrasser og de tyve edderdunsdyner havde mærket ærten. Så ømskindet kunne der ingen være uden en virkelig prinsesse.

Prinsen tog hende da til kone, for nu vidste han, at han havde en rigtig prinsesse, og ærten kom på Kunstkammeret, hvor den endnu er at se, dersom ingen har taget den.

Se, det var en rigtig historie.

Liten ordlista

frygteligt – hemskt

slet – dålig, usel

lynede – blixtrade

ømskindet – ömskinnad

Ordlista:

kartofler – potatis

agurk – gurka

jeg - jag

pølse - korv

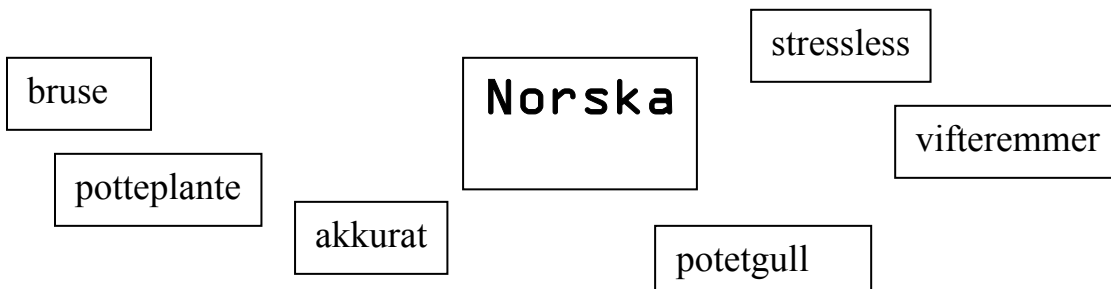
netop – just, precis

bøf - biff

vand – vatten

Frågor

1. Vad handlar historien om?
2. Skriv ner de ord du inte förstod och diskutera med din lärare.
3. Vad tycker du skiljer danskan mest ifrån svenskan?
4. Skriv ner de bokstäver som svenskan inte har.

Norska är ett västnordiskt språk som talas av ungefär 5 miljoner människor, främst i Norge, där det är officiellt språk. Det har två skriftvarianter, bokmål och nynorsk.

Norska har utvecklats från fornnordiskan tillsammans med de övriga nordiska språken, men har, till skillnad från isländskan och färöiskan, senare starkt påverkats av danskan och lågtyskan.

Bokmål är baserat på den danska skriftrationen som en följd av att danskt skriftspråk i senmedeltiden kom att bli Norges officiella skriftspråk. Ett misslyckat försök att skapa "samnorska", ett enat skriftspråk, gjordes. Dock var motståndet stort, från både nynorskfolket och bokmålsfolket. Språkdebatten var som störst under åren 1955–1965. Nu är debatten nästan obefintlig. Språken har sedan dess utvecklat sig var sin väg, men bokmålet används nästan till hundra procent i stora dagstidningar och detta är det största hotet för nynorskan.

"Uppfinnaren" av nynorska var filologen Ivar Aasen som 1853 publicerade boken *Prøver av Landsmaalet i Norge* som baserades på västnorska dialekter. I Norge är det nu 80–90 % av befolkningen som använder bokmål, men skolelever måste ändå lära sig båda skriftspråken. Den norska statstelevisionen, NRK, sänder program med programledare på nynorska (minst 25 % av sändningstiden skall nämligen vara på den minst använda varianten).

DE TRE BUKKENE BRUSE SOM SKULLE TIL SETERS OG GJØRE SEG FETE

Det var engang tre bukker som skulle gå til seters og gjøre seg fete, og alle tre så hette de Bukken Bruse. På veien var det en bro over en foss, som de skulle over, og under den broen bodde et stort, fælt troll, med øyne som tinn tallerkener, og nese så lang som et riveskaft.

Først så kom den yngste Bukken Bruse og skulle over broen. Tripp trapp, tripp, trapp, sa det i broen.

"Hvem er det som tripper på mi bru?" skrek trollet.

"Å, det er den minste Bukken Bruse; jeg skal til seters og gjøre meg fet," sa bukken, den var så fin i målet.

"Nå kommer jeg og tar deg," sa trollet.

"Å nei, ta ikke meg, for jeg er så liten jeg; bi bare litt, så kommer den mellomste Bukken Bruse, han er mye større."

"Ja nok," sa trollet.

Om en liten stund så kom den mellomste Bukken Bruse og skulle over broen. Tripp trapp, tripp trapp, tripp trapp, sa det i broen.

"Hvem er det som tripper på min bru?" skrek trollet.

"Å, det er den mellomste Bukken Bruse, som skal til seters og gjøre seg fet," sa bukken; den var ikke fin i målet, den.

"Nå kommer jeg å tar deg," sa trollet.

"Å nei, ta ikke meg, men bi litt, så kommer den store Bukken Bruse, han er mye, mye større."

"Ja nok da," sa trollet.

Rett som det var, så kom den store Bukken Bruse. Tripp trapp, tripp trapp, tripp trapp, sa det i broen; den var så tung at broen både knaket og braket under den!

"Hvem er det som tramper på mi bru?" skrek trollet.

"Det er den store Bukken Bruse," sa bukken, den var så grov i målet.

"Nå kommer jeg å tar deg," skrek trollet.

"Ja, kom du! Jeg har to spjut
med dem skal jeg stange dine øyne ut!
Jeg har to store kampestene,
med dem skal jeg knuse både marg og bene!"

sa bukken. Og så røk den på trollet og stakk ut øynene på ham, slo sund både marg og ben, og stanget ham utfor fossen; og så gikk den til seters. Der ble bukken så fete, så fete at de nesten ikke orket å gå hjem igjen, og er ikke fettete gått av dem, så er de der ennå. Og snipp snapp snute, her er det eventyret ute.

Liten ordlista

seter – mejeri

fælt – fult

knuse – krossa, förstöra

Frågor:

1. Vad handlar texten om?
2. Skriv ner de ord du inte förstod och diskutera med din lärare.
3. Vad tycker du skiljer norskan mest från svenskan?
4. Skriv ner de bokstäver som svenskan inte har.

Ordlista:

potetgull – chips

stressless – fåtölj

vifteremmer – vindrutetorkare

potteplante – krukväxt

akkurat – precis

bruse - läsk

Det isländska språket är - möjligen med undantag för uttalet - mer ålderdomligt än de stora nordiska språken. Man skriver ungefär som man skrev i Norge för 800 år sedan (gamal norskt), om än efter moderna uttalsregler. Detta beror på att man efter deklARATIONEN av en självständig republik ville återskapa det isländska språket som det hade varit före den danska ockupationen. Isländska skriftspråket blev rekonstruerat enligt gamla texter. Den isländska staten ser också genom en språknämnd till att så mycket som möjligt av de nya orden ges inhemska former, antingen genom översättningslån eller genom nybildningar. Antalet främmande ord är därför lågt i isländskan.

Det isländska alfabetet

A Á B D Ð E É F G H I Í J K L M N O Ó P R S T U Ú V X Y Ý Þ Æ Ö

De mest grundläggande uttalsreglerna:

á uttalas au (som "ou" i engelskans house)

æ uttalas aj

au uttalas öj

é uttalas je

ei uttalas ej

ey uttalas också ej

i uttalas som en blandning av svenskt e och i

í uttalas i

o uttalas å

ó uttalas åo (som "o" i engelska "home")

ú uttalas o

y uttalas som en blandning av svenskt e och i

ý uttalas i

þ uttalas som "th" i engelskans thick

ð uttalas som "th" i engelskans they

hv uttalas kv

ll uttalas tl (det ska vara ett slappt t, nästan som ett d)

nn uttalas dn efter á, í, ó, ú, ý, æ, au, ei, ey

rl uttalas tl (det ska vara ett slappt t, nästan som ett d)

rn uttalas dn

Jämför med svenskan

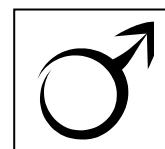
Gammal isländska	Svenska	Isländska idag
Mánadagur	Måndag	Mánudagur
Týsdagur	Tisdag	Þriðjudagur
Óðinsdagur	Onsdag	Miðvikudagur
Þórsdagur	Torsdag	Fimmtudagur
Frjádagur	Fredag	Föstudagur
Þvottdagur Laugardagur	Lördag	Laugardagur
Sunnudagur	Söndag	Sunnudagur

Vad blir ditt namn på isländska?

Man tar sin fars namn till sitt efternamn och sen sätter man dit dottir eller son beroende på om du är flicka eller pojke. Det finns

undantag där "ej pappa finns" Då kan barnet ta mammans förnamn till sitt efternamn.

Orð

Isländska	Svenska
Rólegur	Lugn
Hitta	Träffa
Ís	Glass
Strax	Nu/Genast
Í morgun	I morse
Heimskur	Dum
Grínast	Skämtas
Kort	Karta
Gos (uttalas Gås)	Läsk
Sæng (uttalas säng)	Täcke
Rúm	Säng
Herbergi	Rum
Vinna	Jobba
Stundum	Ibland
Sagan	Berättelsen
Kúka	Bajsa

Första mötet

Góðan daginn!

Já. Hvaðan kemur þú?

Góðan dag!

Ég er frá Island

Hvað heitir þú?

Hvað ert þú að gera Ingvar?

Ég heiti Sara.

Ég ætla að læra að læra íslensku.

En þú? Hvað heitir þú ?

Af hverju ertu að læra íslensku?

Ég heiti Ingvar

Af því að ég ætla að fara til Íslands

Hvað dottir ertu?

Hvað ertu gömul?

Ég er Svendsdóttir

Átt þú heima hér

25 ár

Liten ordlista:

leikhús – teater (spelhus)

tölva – dator (sammansättning av *tal* och *völva* =spåkvinna)

skrivstofa – kontor (skrivstuga)

halda kröfgöngu – demonstrera (hålla kravgång)

loftvåg – barometer (luftvåg)

Frågor:

8. Vilka ord förstod du i texten?
 9. Vilka ord var svåra att förstå?
 10. Vad tycker du skiljer isländskan mest från svenskan?
 11. Skriv ner de bokstäver som svenskan inte har.
-

Fundera vidare:

1. Vilket språk tycker du var lättast att läsa? Varför?
2. Vilket språk tycker du är mest lik svenskan? Nämn några ord som är lika.
3. Vilket språk tycker du är lättast att förstå i talad form (om du har hört språket)?
4. Den isländska regeringen har ju återskapat fornisländskan och nu vill man inte ha in för många moderna ord. Vad tycker du om det? Är det bra att göra så? Eller är det bra som vi har det i Sverige när det hela tiden kommer in influenser från andra språk?